

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ**

Донецького державного університету
управління

ТОМ XX

**Серія “Економіка”
Випуск 314 “Проблеми та
перспективи забезпечення
стабільного соціально-
економічного розвитку”**

Маріуполь 2019

УДК 33(08)

Збірник наукових праць Донецького державного університету управління «Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку». Серія «Економіка». Т. XX, вип. 314. – Маріуполь, ДонДУУ, 2019. – 287 с.

Засновник: Донецький державний університет управління

Редакційна колегія:

головний редактор – д.держ.упр., проф. Марова С.Ф.;
заступник головного редактора – д.е.н., проф. Балуєва О.В.;

д.е.н., проф., академік НАН України Амоша О.І. (Інститут економіки промисловості НАН України);
д.е.н., проф. Бардась А.В. (Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет»);
д.е.н., доц. Бойко Л.М. (Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка);
д.соц.н., проф. Бурега В.В. (Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»);
д.е.н., проф. Дубницький В.І. (Український державний хіміко-технологічний університет);
д.е.н., проф. Дятлова В.В. (Донецький державний університет управління);
д.е.н., проф. Прокопенко О.В. (Сумський державний університет);
д.е.н., проф. Смерічевський С.Ф. (Донецький державний університет управління);
д.е.н., проф. Солоха Д.В. (Київський національний університет культури і мистецтв);
д.е.н., проф. Сохнич А.Я. (Львівський національний аграрний університет Міністерства аграрної політики та продовольства України);
д.держ.упр., проф. Токарева В.І. (Донецький державний університет управління);
д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України Устименко В.А. (Інститут економіко-правових досліджень НАН України)

Збірник розрахований на науковців, працівників органів державної влади і органів місцевого самоврядування, викладачів вищої школи, аспірантів, магістрів і студентів.

Затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України від 21.12.2015 р. № 1328 як фахове видання з економічних наук.

Адреса редакції: 87513, м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58.

Телефон: (0629) 38-97-74

Видається за рішенням Вченої ради ДонДУУ.

© **Донецький державний
університет управління,
2019**

ЗМІСТ:

Поважний О. С., Солоха Д. В., Белякова О. В. СЦЕНАРНИЙ ПІДХІД РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.....	6
Солоха Д. В., Павловська А. С., Буряк Є. В. ПРОЦЕСИ ІНТЕГРАЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ КЛАСТЕРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ОСНОВІ БАЛАНСУ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ.....	17
Поважний О. С., Олійник П. О. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В ПАРАДИГМІ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ.....	30
Солоха Д. В., Просянок В. В., Белякова О. В. МАРКЕТИНГОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ НА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ЗАСАДАХ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ.....	39
Клюс Ю. І. КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕГІОНУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	61
Шинкарук Л. В., Деліні М. М., Геращенко В. О. ПРОБЛЕМА ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	71
Макаренко М. В., Носовська О. Б. СТРАТЕГІЧНІ ВАЖЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ.....	81
Атаманчук З. А., Яворовенко Н. М. ГОТЕЛЬНІ ЛАНЦЮГИ В ГЛОБАЛЬНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ ПРОСТОРИ.....	89
Макаренко М. В. ОБҐРУНТУВАННЯ ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	95
Камишнікова Е. В. КОНЦЕПЦІЯ СТЕЙКХОЛДЕРСЬКОЇ ВАРТОСТІ У СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ.....	103
Панкова Л. І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ.....	113
Богуславська С. І. НАПРЯМКИ КОНКУРЕНЦІЇ В РЕГІОНАХ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ.....	127
Мельниченко Г. М. ВИКОРИСТАННЯ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	132
Підвальна О. Г. РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ В РАМКАХ ЄДИНОГО РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРА В ЧЕРКАСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	139
Проданова Л. В., Дмитренко Б. В. АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В АСПЕКТІ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	147
Солоха Д. В., Панга Г. В. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ.....	161

Атаманчук З. А., Барткова К. М., Гончарук С. А. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ВТІЛЕННЯ СВІТОВИМ БРЕНДОМ СОСА-COLA СТРАТЕГІЇ ЗЛИТТЯ І ПОГЛИНАННЯ	179
Хоменко М. М., Семеніхіна В. В. НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	190
Кобченко А. А. ГЕНЕЗА БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НАСИЧЕНОГО РИНКУ	198
Якушев О. В., Білик А. В., Артёмов Д. Ю. ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ОСВІТНІХ КЛАСТЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ СМАРТ-ЕКОНОМІКИ.....	210
Забашта Є. Ю. МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ: ДИНАМІКА І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	222
Паша Л. Г. ПОДАТКОВИЙ МЕХАНІЗМ ЯК ОСНОВА ВНУТРІШНЬОГО УСТРОЮ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ	237
Гришук О. А. УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ	245
Атаманчук З. А., Макогін З. Я. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ СВІТОВИХ РИНКІВ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ	251
Забашта Є. Ю. ОБҐРУНТУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ЛОКАЛЬНИХ ПІДСИСТЕМ ІННОВАЦІЙНОЇ МОЖЛИВОСТІ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	258
Попова О. Ю., Василюшина Л. М. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СИСТЕМ.....	277

CONTENTS:

Povazhnyi O., Solokha D., Bieliakova O. SCENARIO APPROACH OF REGIONAL DEVELOPMENT AS A GUARANTEE OF EFFECTIVE FUNCTIONING OF THE NATIONAL ECONOMY.....	6
Solokha D., Pavlovska A., Buriak Ie. PROCESSES OF INTEGRATION AND PROSPECTS OF REGIONAL CLUSTER POLICY FORMATION BASED ON THE BALANCE OF ECONOMIC INTERESTS	17
Povazhnyi O., Oliynyk P. STATE REGULATION OF THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINE INDUSTRY IN THE KNOWLEDGE ECONOMY PARADISM.....	30
Solokha D., Prosiyanok V., Bieliakova O. MARKETING CHARACTERISTICS AND PRINCIPLES OF INNOVATIVE LOGISTICS SYSTEMS FORMATION ON THE INVESTMENT BASIS OF ENTERPRISES DEVELOPMENT OF THE SEA ECONOMIC COMPLEX.....	39
Klius Yu. CORPORATE INNOVATION MANAGEMENT AT THE ENTERPRISES OF THE REGION IN THE CONDITIONS OF THE DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES	61
Shynkaruk L., Dielini M., Gerashenko V. THE PROBLEM OF THE ADOPTION OF EFFECTIVE STRATEGIC DECISIONS IN THE MODERN CONDITIONS OF ENTERPRISE FUNCTIONING	71

Makarenko M., Nosovska O. STRATEGIC LEVERS OF HUMAN RESOURCES MANAGEMENT AT MARITIME TRANSPORT ENTERPRISES	81
Atamanchuk Z., Yavorovenko N. HOTEL CHAINS IN THE GLOBAL TOURISM SPACE	89
Makarenko M. SUBSTANTIATION OF THE IMPORTANCE OF STRATEGIC HUMAN RESOURCES MANAGEMENT FOR A MODERN ENTERPRISE	95
Kamyshnykova E. THE CONCEPT OF STAKEHOLDER VALUE IN THE SYSTEM OF STRATEGIC CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY MANAGEMENT	103
Pankova L. THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY OF REGIONAL ECONOMIC INTERESTS.....	113
Boguslavskaya S. AREAS OF COMPETITION IN THE REGIONS AND THEIR FEATURES	127
Melnichenko G. APPLICATION OF CLUSTER APPROACH FOR REGIONAL ECONOMY DEVELOPMENT	132
Pidvalna O. DEVELOPMENT OF REGIONAL TOURISM AND RECREATION WITHIN THE SINGLE RECREATION-TOURIST CLUSTER IN THE CHERKAS REGION	139
Prodanova L., Dmytrenko B. ADAPTIVE MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE ASPECT OF INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS OF THE AGRARIAN ECONOMY SECTOR OF UKRAINE	147
Solokha D., Panga G. ECONOMIC ASPECTS OF THE ENVIRONMENTALLY CLEAN GOODS MARKET FORMATION IN UKRAINE	161
Atamanchuk Z., Bartkova K., Honcharuk S. EVALUATION OF THE RESULTS OF COCA-COLA WORLD BRAND M&A STRATEGY INCLUSION.....	179
Khomenko M., Semenikhina V. REGULATORY SUPPORT OF THE SOCIO-ECOLOGICAL DIAGNOSTICS OF THE INDUSTRIAL ENTERPRISE ACTIVITY	190
Kobchenko A. GENESIS OF BUSINESS MODELS OF TOURISM ENTERPRISES IN A SATURATED MARKET	198
Yakushev O., Bilyk A., Artomov D. THE ECONOMIC POLICY OF CREATING INNOVATIVE EDUCATIONAL CLUSTERS AS A TOOL FOR SHAPING A SMART ECONOMY	210
Zabashta E. THE METALLURGICAL COMPLEX OF UKRAINE: DYNAMICS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT	222
Pasha L. THE TAX MECHANISM AS THE BASIS OF THE INTERNAL STRUCTURE OF THE TAX SYSTEM	237
Grishchuk O. LOGISTIC POTENTIAL MANAGEMENT AT ENTERPRISE BASED ON COMPETENCE APPROACH	245
Atamanchuk Z., Makohin Z. GLOBALIZATION OF WORLD MARKETS OF GOODS AND SERVICES	251
Zabashta E. SUBSTANTIATION OF LOCAL SUBSYSTEMS INNOVATIVE OPPORTUNITY INDICATORS OF METALLURGICAL ENTERPRISES	258
Popova O., Vasylyshyna L. FOREIGN EXPERIENCE OF REFORMING THE TERRITORIAL SYSTEMS.....	277

15. Новожилова Ю. В. Информационно-аналитическое обеспечение интегрированной отчетности: оценка влияния стейкхолдеров на изменение создаваемой стоимости. *Статистика и экономика*. 2017. Т. 14. № 1. С. 43–50.

16. Ткаченко И. Н., Злыгостев А. А. Оценка вклада стейкхолдеров в стоимость компании: пример российского банковского сектора. *Управленец*. 2018. Т. 9. № 4. С. 40–52.

УДК 332.14

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

ПАНКОВА Л. І.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту та
бізнес-адміністрування
Черкаського державного
технологічного університету

У статті обґрунтовано теоретичні основи дослідження економічних інтересів в регіональному розвитку. Відзначено, що інтереси є основними рушійними силами ефективного функціонування регіональної економічної системи. Проведено історичний огляд генези теорії економічних інтересів як фактора суспільного розвитку та відтворення. Виокремлено чотири основних концепції та етапи, що за своїм онтологічним та методологічним підґрунтям сформували базис розвитку сучасних теорій.

Ключові слова: *регіон, регіональні економічні інтереси, інтеграція, теорія економічних інтересів, регіональний розвиток, децентралізація, глобалізація.*

В статье обоснованы теоретические основы исследования экономических интересов в региональном развитии. Отмечено, что интересы являются основными движущими силами эффективного функционирования региональной экономической системы. Проведен исторический обзор генезиса теории экономических интересов как фактора общественного развития и воспроизводства. Выделены четыре основных концепции и этапы, которые по своим онтологическим и методологическим основаниям сформировали базис развития современных теорий.

Ключевые слова: *регион, региональные экономические интересы, интеграция, теория экономических интересов, региональное развитие, децентрализация, глобализация.*

The article substantiates the theoretical foundations of the study of economic interests in regional development. It is noted that interests are the main driving forces of the effective functioning of the regional economic system. A historical review of the genesis of the theory of economic interests as a factor in social development and reproduction is carried out. Four main concepts and stages are identified that, on their ontological and methodological grounds, formed the basis for the development of modern theories.

Key words: *region, regional economic interests, integration, theory of economic interests, regional development, decentralization, globalization.*

Постановка проблеми. Інтереси є основними рушійними силами ефективного функціонування регіональної економічної системи. Розвиток ринкової економіки, конкурентного середовища, активізація інтеграційних процесів бізнес-структур, інформатизація та інноватизація соціоекономічної дійсності ґрунтуються на реалізації економічних інтересів найманих працівників, бізнесменів, колективів підприємств, регіонів і всієї держави.

Тому, реалізація економічних інтересів, одна з ключових напрямів в економічній теорії, що потребує свого практичного вирішення. У сучасних умовах особливого значення дана проблема набуває з позиції підвищення ролі регіонів, яка тягне за собою розширення регіональних економічних інтересів, появу нових форм їх вираження. Диспропорційність соціального та економічного розвитку регіонів України, призводить до появи протиріч регіональних економічних інтересів із загальнонаціональними.

Метою статті є необхідність теоретичного обґрунтування досліджень економічних інтересів в регіональному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами взаємодії економічних інтересів займалися такі автори як Ляшенко В., аналізуючи регулювання розвитку економічних систем [1], Мусін М., розкриваючи проблеми управління економічними інтересами [2], Нікітов І. М., аналізуючи державні і національні інтереси [3], Чухно А., досліджуючи перспективи нової економічної політики [4].

Характерні риси та особливості природи національних та регіональних інтересів розглянуто в роботах російських та українських вчених Л. Абалкіна, Є. Гайдара, Е. Ільєнкова, О. Мамедова, С. Марєєва, С. Медведева, В. Межуєва, В. Овчиннікова, Ю. Осіпова, Г. Солодкова та ін.

Однак теоретичні і методологічні підходи визначення ролі і місця економічних інтересів в регіональному розвитку поки недостатньо розроблені. Так не до кінця вивчені методологічні підходи до дослідження

конфліктів економічних інтересів, інституціональних засад їх вирішення та реалізації регіональних економічних інтересів. Виникає питання пошуку ефективного економічного механізму узгодження інтересів всіх рівнів суб'єктів регіонального розвитку з загальнонаціональними інтересами. У зв'язку з цим з'являється необхідність додаткового дослідження регіональних економічних інтересів відповідно до сучасних умов.

Виклад основного матеріалу. Таким чином, категорія «економічний інтерес» є центральною у системі регіонального розвитку. Розуміння і трактування категорії інтересу є історико-генетичним в різних економічних теоріях. Різноманітні аспекти, конфлікти і проблеми формування та реалізації економічних інтересів досліджувалися багатьма вченими в різні епохи і в різних країнах. Відомі мислителі-філософи давнини активно дискутували на тему проблем суспільних та особистих інтересів, їх співвідношення та державного регулювання. Ці питання розглядали Аристотель, Демокрит, Платон, Епікур.

В епоху Просвітництва також виникає декілька напрямів економічної думки, що активно позиціонують категорію «інтерес» як філософський термін. У рамках історизму формування сучасної теорії інтересів поняття «інтерес» в якості принципу формування мотиваційної основи поведінки йде паралельно з розвитком різноманітних економічних поглядів на раціоналізм. Французькі просвітителі належать до тих учених, які першими системно і досить глибоко розглянули багато базових категорій, принципів реалізації, груп конфліктів і форм реалізації економічних конфліктів.

Вперше вагомість економічного інтересу серед інших мотивів діяльності людини було описано представниками класичної політекономії. Надалі і аж до сьогоднішніх днів економічні інтереси є основою економічних досліджень і знаходять відображення в роботах представників різних економічних шкіл, що, на думку автора, відображає багатогранність прояву цього явища.

Історичний огляд генези теорії економічних інтересів як фактора суспільного розвитку та відтворення надає можливість виокремити чотири основних концепції, що за своїм онтологічним та методологічним підґрунтям сформуvalи базис розвитку сучасних теорій.

За допомогою таблиць 1 – 4 розглянемо основні еволюційні етапи економічної думки відносно концепту економічних інтересів:

Етап зародження – теорія індивідуалізму формується і отримує розвиток в XVII-XVIII століттях;

Етап становлення – теорія об’єктивізму. Активний розвиток в ХІХ столітті та 60-70-х роках ХХ століття;

Етап акумуляції та інтеграції – теорія суб’єктивізму. Бере свій початок з кінця ХVІІІ століття та продовжила свій розвиток у ХІХ столітті та другій половині ХХ століття;

Етап конвергентної еволюції, який активізується у другій половині ХХ – початку ХХІ століття.

Таблиця 1

Індивідуалізм: основні положення відносно концепту економічних інтересів (розвиток в 17-18 століттях)

Філософський фундамент	Автор теорії та послідовники	Основні положення економічної думки відносно концепту економічних інтересів
утилітаризм, індивідуалізм, філософія розумного егоїзму	А. Сміт, Дж. С. Мілль, Д. Рікардо	1. Егоїзм індивіда, прагнення до багатства, отримання вигоди та задоволення особистісних матеріальних потреб вважається основою прояву економічного інтересу та суспільного прогресу, а також формою реалізації загального економічного інтересу. 2. Вільна конкуренція розглядається як інструмент процесу узгодження протиріч, що виникають між приватними економічними інтересами.
Методологічна основа досліджень:		дедукція, індукція, методи формальної логіки; абстракція

Джерело: складено автором на основі [5, 6]

Гносеологічне і суспільно значуще розуміння, роль і місце економічних інтересів представлено у роботах родоначальників економічної теорії А. Сміта і Д. Рікардо.

Індустріальна епоха (і пов’язаний з нею перехід від натурального господарства до формування урбанізованого способу життя), що виникла на рубежі ХVІІІ-ХІХ ст., поклала початок тривалому історичному циклу пріоритету приватного інтересу перед громадським та реалізації суспільного інтересу через приватний. Цей період став епохою панування ідеології мікроекономіки та парадигми підходу до особистості як до економічної людини, не як до мети, а як до засобу суспільного розвитку [7, с. 7].

Величезний і незаперечний внесок у розуміння економічних інтересів у системі відносин праці і капіталу в умовах зароджується капіталізму індустріальної епохи зробили Т. Гоббс, Б. Мандевіль, К. Маркс, Ф. Енгельс, А. Хіршман та ін.

Таблиця 2

Об'єктивізм: основні положення відносно концепту економічних інтересів (розвиток в XIX столітті та 60-70-х роках XX століття)

Філософський фундамент	Автор теорії та послідовники	Основні положення економічної думки відносно концепту економічних інтересів
історичний матеріалізм, діалектика	К. Маркс, Ф. Енгельс, Історична економічна школа	1. Економічні інтереси мають об'єктивний прояв. К. Маркс зазначає: «Приватний інтерес - інтерес приватних осіб; але його зміст, як і форма і засоби здійснення дані громадськими умовами, незалежними від індивідів» [8, с. 90]. 2. Процеси формування та реалізації економічних інтересів розглядаються як закономірний і детермінований історичний процес еволюції та змін в системі виробничих відносин та відносин власності 3. Розкривається діалектика прояву приватних і загальних інтересів, яка розкривається в системі спільної господарської та суспільної діяльності Узгодження інтересів полягає в узгодженості дій в процесі спільної діяльності в сфері загального, об'єктивно існуючого інтересу.
Методологічна основа досліджень:		діалектичний метод, метод пізнання від абстрактного до конкретного, метод історичного і логічного, системний метод

Джерело: складено автором на основі [6, 8]

Марксизм досліджує проблему існування та розвитку конкретно-історичних форм інтересів суспільства. Визнаючи наявність егоїстичних спонукань: прагнення до відтворення, підвищення соціального статусу, самозбереження, багатства, влади, даний напрям економічної думки заперечує їх як «вічні» категорії, оскільки в такій іпостасі вони нічого не можуть пояснити в суспільному житті. Реально вони завжди мають цілком певний, конкретно-історичний зміст, обумовлений як закономірностями даної суспільно-економічної формації, так і своєрідністю історичної обстановки. У цьому зв'язку в кожній ситуації і в кожен часовий період необхідно розкривати конкретно-історичний зміст інтересів [9].

Заслужують на увагу висновки К. Маркса з приводу взаємозв'язків суспільних і приватних інтересів: «приватний інтерес вже сам є суспільно певний інтерес і може бути досягнутий лише за умов, створюваних суспільством, і за допомогою наданих суспільством засобів. Це – інтерес приватних осіб, але його зміст, як і форма, і засоби здійснення, даний суспільними умовами, незалежними від індивіда» [8].

На думку К. Маркса і Ф. Енгельса, основу класових битв становлять економічні інтереси, для здійснення яких і політична влада, і ідейні колізії є тільки засобом. У теорії марксизму економічні інтереси панівних класів розглядаються як інтереси присвоєння, володіння, розпорядження, використання елементів суспільного багатства, власності, економічної влади і необхідності їх відтворення. Протилежність класових інтересів пов'язана із процесом розподілу національного доходу між основними класами: при заданому його обсязі збільшення частки одного класу означає скорочення частки іншого [9, с. 485].

Говорячи про поняття «інтерес» в історико-філософському контексті, не можна не відзначити позицію класиків марксизму в цьому питанні. Вони трактували всю сферу публічного життя як арену зіткнення інтересів різних суспільних груп, підкреслюючи їх об'єктивний характер. У той же час марксистки якоюсь мірою вилучали проблематику інтересу з контексту раціональності, оскільки, з їх погляду, мотивація дій лежить у полі ідеології, яка являє собою перекручену, закамуюфльовану форму інтересу. Мова тому повинна йти не про осмислення інтересів у їхній власній раціональності, а значить, і не про способи узгодження різних інтересів, а про критичне викриття ідеологічних прикриттів дійсних інтересів. Раціоналізація ж економічної поведінки може наступити лише при скасуванні приватних інтересів і заміні їх загальним інтересом шляхом усупільнення власності. [2, с. 48]

Особливе місце слід визнати за так званою історичною школою економічної теорії, представниками якої були и Брентано, А. Гельд, Шмоллер та ін.

Таблиця 3

Суб'єктивізм: основні положення відносно концепту економічних інтересів (бере свій початок з кінця XVIII століття та продовжила свій розвиток у XIX столітті та другій половині XX століття)

Філософський фундамент	Автор теорії та послідовники	Основні положення економічної думки відносно концепту економічних інтересів
гедонізм, суб'єктивізм	Маржиналісти (К. Менгер, У.С. Джевонс, Л. Вальрас та ін) Неокласична школа (А. Маршалл, Дж. Б. Кларк, А. Пігу та ін.)	1. Інтереси людей, розглядаються з точки зору окремого господарюючого суб'єкта, які зводяться до задоволення потреб, які залежать від суб'єктивних, особистісних переваг і індивідуальних ціннісних орієнтацій; 2. Зміщення акценту в наукових поглядах на економічний інтерес людей зі сфери виробництва в сферу споживання (інтерес споживача) та розподілу. Стверджується, що вільна конкуренція забезпечує ефективне виробництво багатства, але не дає його справедливого розподілу в суспільстві,

Продовження табл. 3

		створюючи конфлікти між приватними і суспільними інтересами. 3. Важливою передумовою вирішення конфліктів інтересів та їх узгодження є раціональність вибору оптимального варіанту шляхом оцінки і зіставлення цілей і наявних засобів їх досягнення; 4. Економічний інтерес вивчається як статичне явище.
	Неоінституціональна школа (Р. Коуз, А. Берлі, Г. Мінз, та ін.)	1. Першочергове значення віддається індивідуальним, а не колективним економічним інтересам; 2. Досліджуються ринкові та інституційні умови і способи реалізації економічних інтересів, що задають додаткові обмеження і примус при регулюванні поведінки людей; 3. Як передумови вирішення протиріч розглядається обмежена раціональність вибору індивідів, при якій індивід керується критерієм задовільності, а не критерієм максимізації; 4. Відбувається аналіз впливу на поведінку людей при реалізації своїх інтересів не лише громадських, а й різних колективних інститутів (фірм, політичних партій, профспілок)
Методологічна основа досліджень:		функціональні методи, моделювання, теорія ігор, еволюційний метод

Джерело: складено автором на основі [10–14]

У визнанні та просуванні практичного використання національного інтересу в теорії та практиці державного управління пріоритет має школа політичного реалізму (Г. Моргентау (1904-1982)). Він виокремлює дві групи інтересів:

основоположні: захист території, населення і державних інститутів від зовнішньої небезпеки; розвиток зовнішньої торгівлі і зростання інвестицій, захист інтересів приватного капіталу за кордоном; взаємини з союзниками і вибір зовнішньополітичного курсу;

проміжні: інтереси виживання (загроза самому існуванню держави); життєві інтереси (можливість нанесення серйозного збитку безпеці та добробуту нації); важливі інтереси (потенційно серйозної шкоди для країни); периферійні, або дрібні, інтереси (інтереси локального характеру) [15]. У рамках даного напряму наукових досліджень національний інтерес формується і визначається як сума певних зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних умов.

Таблиця 4

Конвергенція суб'єктивізму та об'єктивізму: основні положення відносно концепту економічних інтересів

Філософський фундамент	Автор теорії та послідовники	Основні положення економічної думки відносно концепту економічних інтересів
симбіоз гедонізму та утилітаризму; діалектика	1. Соціальна теорії раціонального вибору Дж. Коулмена; Структуралістський марксизм Н. Нікос Пуланзас; 2. Теорія світової системи І. Валлерстайна; 3. Теорії соціального простору П. Бурдьє; 4. «Теорії інтересів» (Е. Фрімен, Т. Дональдсон, Л. Престон і ін.) 5. Теорія комунікативного підходу (Ю Габермас, К.- О. Апель, В. Кульман, П. Ульріх і інші.)	1. Інтерес стає об'єктом вивчення різних суспільних наук: філософії, соціології, психології та економічної теорії. 2. Поняття «інтерес» вельми часто використовується в рамках наукових парадигм соціально-економічного національного та регіонального розвитку та їх методологій. 3. Поняття «інтересу» активно використовується як на традиційному мікрорівні, так і на мезорівні та макрорівні в дослідженнях економічних процесів для пояснення соціально-економічної поведінки суб'єктів економічної системи. 4. Відбувається перехід до системного дослідження економічних інтересів 5. Аналізується необхідність взаємодоповнення різних аспектів цінностей – суб'єктивних і об'єктивних та обґрунтовується небезпека абсолютизації одного з них. 6. Особливе значення в процесах узгодження та реалізації економічних інтересів надається етичному фактору. Його дія розглядається як можливість підвищити координацію активності учасників ринку, скоротити небажані побічні ефекти господарських рішень та інтеграційних процесів.
Методологічна основа досліджень:		функціональний, системний, еволюційний, аналізу, синтезу, логічного узагальнення та методи моделювання.

Джерело: складено автором на основі [16-18]

Також проблеми економічних інтересів та їх конфліктних зон розглянуто в теоріях людської поведінки. Це положення, які присвячені економічним інтересам індивідів, їх політичній, мотиваційній та організаційній поведінці. Оцінці ситуацій із позиції політичної чи соціально-економічної обумовленості. Представники даного напрямку – А. Дауні, В. Автономов, Д. Мюллер, А. Сен, А. Хіршман, С. Холмс і ін. Так, на думку В. Автономова, головними компонентами моделі раціональної поведінки економічного індивіда є три гіпотези: про мотивацію (цільової функції) економічної діяльності людини, про

доступну йому інформацію і про фізичних та інтелектуальних можливостях людини, що дозволяють йому домагатися своєї мети [19, с. 4].

Значну увагу до дослідження економічних інтересів привернули моделі економічної поведінки індивіда в теорії раціонального вибору (Д. Мюллер, Р. Ратнер, М. Уоллак, Б. Шварц, Дж. Ельстер і ін).

У сучасних концепціях економічної теорії та філософії економічні інтереси вивчаються як елемент суспільної ідеології, її колективного сприйняття і прийняття. Розглядаються й аналізуються економічні інтереси найманих працівників, формується певна модель економічної та соціокультурної поведінки в організації. Це роботи всесвітньо відомих вчених Ч. Барнарда, В. Вебера, Р. Марра, Г. Саймона та ін.

За умов активної глобалізації світового ринкового господарства і ключової ролі процесів інтернаціоналізації та централізації капіталів і праці проблеми економічних інтересів не тільки не стали менш актуальними, але й набули особливого звучання. Так, у рамках сучасних теорій інтересів особливе місце посідають такі наукові дослідження.

1. Американська школа економічної теорії – проблематика інтересів сучасних корпорацій та їх впливу на формування нових проявів соціальних й економічних відносин в умовах активізації процесу глобалізації.

Проблеми появи і прояву менеджерського імперіалізму розглянуто у трактуванні категорії «інтерес» у теорії стейкхолдерів, де дана категорія широко застосовується. У цій теорії основна увага приділяється конфлікту фінансових інтересів зацікавлених сторін та оптимізації цих інтересів. Конфлікт виникає у зв'язку з тим, що у різного типу стейкхолдерів існують різні інтереси. Наприклад, у акціонерів компанії основний фінансовий інтерес полягає у збільшенні вартості компанії. У менеджменті (менеджерів, управляючих компанії) основний фінансовий інтерес – збільшення рівня оплати праці. [20, с. 116].

2. Ускладнення і глобалізація світового ринкового простору, формування основ інформаційного суспільства і, як результат, посилення ринкової влади і наростання процесів інформаційної асиметрії. Зростання плати за неї, сформували новий напрям наукового аналізу економічних інтересів із позиції загострення проблеми вибору. Дана спрямованість досліджень представлена інституціональним напрямом економічної теорії та активним позиціонуванням теорій суспільних інститутів. Це теорії суспільного вибору (Дж. Б'юкенен, Д. Мюллер, М. Олсон, Ф. Хайек та ін.), прав власності (Р. Коуз, А. Пігу), трансакційних витрат (О. Уильямсон).

Так само окремі аспекти впливу процесів глобалізації на економічні інтереси викладено у працях таких іноземних вчених, як М. Аллі, У. Бек, Дж. Стігліц, Я. Тінберген, Дж. Тобін, Е. Харрел та ін., а також їхніх російських колег – В. Андріанова, А. Булатова, М. Делягіна, Н. Думний, Л. Зевіна, В. Коллонтай, С. Кузьміна, М. Мусіна, Ю. Петрова, М. Півоварової, Ю. Шишкова, А. Ельянова та ін.; українських вчених Н. М. Далевська, А. Грищенко, Новікова Н. Л. [21–23] тощо.

Особлива увага приділяється ефектам інформаційної асиметрії, в якості інструменту як посилення конфлікту інтересів, так і державного регулювання. Розглядається інформаційна асиметрія з позиції зменшення або збільшення трансакційних витрат. Дані ефекти відносять до так званих «дефектів мікроструктури» ринкових взаємодій суб'єктів територіального розвитку. Дані ж процеси відносять до тих передумов, які формують деформації у складних процесах неоптимального розміщення ресурсів. Такий аналіз забезпечив розвиток нового напрямку економічних досліджень у сучасній мікроекономіці – інформаційної мікроекономіки. У рамках рекомендованих підходів до розв'язання даної групи конфліктів інтересів розглядаються методи сигналізування, контрактації, спеціальні схеми оподаткування, способи оптимізації трансакційних потоків. За розробки в даному напрямі присуджено Нобелівську премію 1996 р. з економіки. За фундаментальний внесок у розвиток теорії поведінки економічних агентів в умовах асиметричної інформації нагороджено У. Викри і Дж. Міррліз.

У теорії суспільного вибору (Дж. Б'юкенен, М. Олсон, Г. Талок, Р. Толлісон, К. Ерроу та ін.) застосовує неокласичну концепцію «економічної людини», досліджуються різні способи і методи використання політичних установ у власних інтересах індивідів. «Політика, – зазначає американський економіст Дж. Б'юкенен, – є складною системою обміну між індивідами, в якій останні колективно прагнуть до досягнення своїх приватних цілей, оскільки не можуть реалізувати їх шляхом звичайного ринкового обміну. На ринку люди міняють яблука на апельсини, а в політиці – погоджуються платити податки в обмін на блага, необхідні всім і кожному: від місцевої пожежної охорони до суду» [24, с. 23].

У теорії трансакційних витрат досліджуються втрати економічних суб'єктів, «витрати економічної взаємодії, у яких би формах вона не протікала» [25, с. 27], які знижують ефективність реалізації економічних інтересів. Фактично, трансакційні витрати – це плата за узгодження інтересів. У теорії прав власності аналізуються причини конфліктів

інтересів на основі прояву зовнішніх ефектів і пропонуються шляхи їх розв'язання без втручання державних органів [9].

Особливий інтерес із позиції методологічної дефініції становить школа економічної раціональності та її теорії. Представники даної школи – Ф. Хайек [26], Й. Шумпетер, Г. Саймон [27], Х. Лейбенстайна [28].

У рамках даних досліджень активно просуваються різноманітні положення та методики аналізу економічного інтересу. Із позицій узгодженості та консолідації економічних інтересів обґрунтовується необхідність врахування когнітивних компонентів. У системі взаємодії складних економічних інтересів економічний агент при прийнятті раціонального управлінського рішення оцінює певну ринкову ситуацію, аналізує фактори впливу і тільки після проведених процедур визначає своє місце в динамічних процесах розвитку територій. Такий методологічний підхід передбачає доступність інформації, її повноту та достовірність, що багато в чому є не тільки ідеальною ситуацією, але й недосяжною за параметрами ціни інформаційних ресурсів.

Ключове положення даної теорії – принцип «повної інформації», «досконалої прозорості». Необхідні наявність інформації про об'єктивні обмеження у веденні господарської діяльності та суб'єктивні оцінки ринкових споживачів і контрагентів. Це є обов'язковою умовою і передумовою забезпечення раціональної поведінки, раціонального прийняття управлінських рішень. Але на практиці в умовах сучасної ринкової економіки діють інші принципи – інформаційної непрозорості, тезаврування інформації, її цільового масового спотворення. Як результат параметр інформаційної асиметрії є ключовим і вносить деструктивні зміни в оцінку економічних інтересів.

Слід зазначити, що те місце і роль, які відведено економічним інтересам та їх взаємозв'язок з процесами прийняття раціональних управлінських рішень і в цілому із проблемами раціональної поведінки, говорять про пріоритетність даного напрямку дослідження.

Новітнім напрямом в розвитку теорії економічних інтересів є теорія комунікативного підходу (Ю. Габермас, К.-О. Апел, В. Кульман, П. Ульріх і інші), що критикує розгляд проблематики економічної поведінки та конфлікт інтересів лише крізь призму економічної раціональності. Процес узгодження економічних інтересів обумовлено широким спектром соціальних, культурних чинників, особливостями суспільних інститутів, етичними установками. Облік всього різноманіття детермінант дозволяє подолати протиріччя між економічними і соціальними критеріями ефективності розвитку регіонів та підвищити

координацію та активність учасників ринку, скоротити небажані побічні ефекти диспропорцій розвитку. Не випадково найбільш прогресивні економіки сформувалися саме в тих суспільствах, де є міцні моральні підвалини та соціальна відповідальність бізнесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, систематизуючи найбільш значущі напрями розвитку теорії економічних інтересів у рамках системи знань сучасної економічної теорії та активної взаємодії з такими науками, як філософія, менеджмент, державне та регіональне управління й іншими, слід зробити низку висновків та узагальнень.

1. Всі теорії у системному вивченні та розгляді положень економічних інтересів чітко орієнтовані на визнання пріоритету історизму у дослідженнях; дотримання законів логіки і системного аналізу; дії базових положень економічної теорії. Це в свою чергу, вимагає постійного руху знання, еволюції економічної науки, розширення її зв'язків з іншими дисциплінами в тому числі і гуманітарними.

2. Сформованість наукового ядра даних розробок у положеннях класичної економічної теорії і неможливість розвитку сучасних положень теорії економічних інтересів без усього спектра і різноманітності наукових шкіл економічної теорії – інституціоналізму, регіоналістики, інноватики, соціального капіталу та ін.

3. Теоретично складним визнано визначення меж національних та регіональних інтересів і рамок державного втручання в дані процеси. Постановка проблеми ефективності та раціональності державних інтересів їх повного збігу з національними та узгодження з інтересами регіону, бізнесу та населення.

4. Розуміння нового еволюційного процесу в розвитку теорії економічних інтересів – конвергентної еволюції, що призводить до формування комплексу схожих ознак у представників неспоріднених наукових шкіл інноватики, регіоналістики, сталого розвитку, соціального розвитку щодо визнання необхідності консолідації та гармонізації ключових інтересів держави, бізнесу та населення у всіх сферах розвитку суспільства.

В умовах активних процесів децентралізації та глобалізації, що паралельно розвиваються в Україні та світі, особливо необхідна адаптація системи знань економічної теорії з питань гармонізації в реалізації регіональних економічних інтересів. Дане непросте питання пов'язане із розв'язанням конфліктів у реалізації економічних інтересів і формуванням державного та регіонального механізму регулювання розвитку

економічних інтересів, що і окреслює коло подальших наукових досліджень.

Література:

1. Ляшенко В. І. Регулювання розвитку економічних систем: теорія, режими, інститути. Донецьк: ДонНТУ, 2006. 668 с.
2. Мусин М. М. Управление экономическими интересами: учебное пособие для вузов. М.: Гардарики, 2006. 287 с.
3. Никитов И. Н. Государство и национальные экономические интересы. М.: КГУ, 2004. 109 с.
4. Чухно А. Нова економічна політика (теоретико-методологічні засади). *Економіка України*. 2005. № 6. С. 4–10.
5. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов: пер. с англ. М.: Наука, 1993. 572 с.
6. Всемирная история экономической мысли в 6 т. / МГУ им. М. В. Ломоносова; гл. ред. В. Н. Черковец. М.: Мысль. Т 2. От Смита и Риккардо до Маркса и Энгельса / А. В. Аникин и др.; редкол. Л. Н. Сперанская М.: Мысль, 1988. 574 с.
7. Ахинов Г. А. , Жильцов Е. Н. Экономика общественного сектора.: учеб. Пособие. М. ИНФРА-М, 2008. 345 с.
8. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения Ин-т марксизмаленинизма при ЦК КПСС. 2-е изд-е. Т. 46. М.: Госполитиздат, 1968. 560 с.
9. Чернецов Н. С. Становление методологии исследования экономических интересов. *Известия ПГПУ, им. В. Г. Белинского*. 2011, № 24, С. 480–490.
10. Пигу А. С. Экономическая теория благосостояния / пер. с англ.; общ. ред. С. П. Аукуционека. М.: Прогресс, 1985. 512 с.
11. Маршалл А. Принципы экономической науки / пер. с англ. М.: Прогресс, 1993. 594 с.
12. Менгер К. Избранные работы. М.: ИД «Территория будущего», 2005. 496 с.
13. Коуз Р. Фирма, рынок и право; пер. с англ. М.: Новое издательство, 2007. 224 с.
14. Berle A. A., Means G. C. The Modern Corporation and Private Property. 2nd edn Harcourt, Brace and World. New York, 1968. 380 p.
15. Morgenthau H. In Defence of the National Interest. N. Y. 1952. P. 92.
16. Єрмоленко А. М. Коммуникативна практична філософія. К. Лібра, 1999.

17. Ситниченко Л. А. Першоджерела комунікативної філософії. К.: Либідь, 1996.
18. Габермас Ю. Філософський дискурс модерну. / Пер. з нім. В. М. Купліна. К., 2001.
19. Автономов В. С. Человек в зеркале экономической теории (Очерк истории западной экономической мысли). М., 1993. 176 с.
20. Санин В. В. Баланс и конфликт интересов стейкхолдеров в стратегических и бизнес-планах компании. *Корпоративные финансы*. 2009. № 2(10). С. 112–132.
21. Новікова Н. Л. Напрями державного регулювання та оцінка економічних інтересів в аграрній сфері. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 15. С. 42–44.
22. Далевська Н. М. Національні економічні інтереси України в умовах глобальної конкуренції. *Економічний часопис-XXI*. 2012. № 11/12. С. 15–18.
23. Грищенко А. Інтеграційний вектор реалізації національних економічних інтересів України: теоретичні та практичні аспекти. *Міжнародна економічна політика*. 2011. Вип. 1–2. С. 246–274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2011_1-2_11.
24. Бьюкенен Дж. Конституция экономической политики: Нобелевские лауреаты по экономике. Викри і Дж. Міррліз. М.: Таурус Альфа, 1997. 560 с.
25. Капелюшников Р. И. Категории трансакционных издержек. *Как это делается: Финансовые, социальные и информационные технологии*. 1994. № 3. С. 23–29.
26. Хайек Ф. А. Пагубная самонадеянность. М., 1992. С. 302.
27. Саймон Г. Рациональность как процесс и продукт мышления. THESIS: теория и история экономических и социальных институтов и систем. М., 1993.
28. Лейбенстайн Х. Эффект присоединения к большинству, эффект сноба и эффект Веблена в теории покупательского спроса. / Под ред. В. М. Гальперина. СПб, 1993.

Наукове видання

**Збірник наукових праць Донецького державного університету
управління**

**«ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАБІЛЬНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ»**

Серія «Економіка»

Том XX

Випуск 314

Мови: українська, російська, англійська

Відповідальний за випуск

О. В. Балусва

Технічний редактор

О. О. Дубравіна

Підписано до друку 19.12.2019. Формат 60x84/16. Папір офісний.
Гарнітура Times New Roman Cug. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 15,2.
Обл.-вид. арк. 16,7. Наклад 100 прим.

Донецький державний університет управління 87513,
м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58